

Intervence školy do problematiky záškoláctví

Nikola Paseková

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Nikola Paseková**
Osobní číslo: **H200180**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Intervence školy do problematiky záškoláctví**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti záškoláctví, příčin a prevence rizikového chování.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- GRECMANOVÁ, Helena, 2008. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, Edukace (Hanex). ISBN 978-80-7409-010-3.
- JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK, 2018. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0586-1.
- MIOVSKÝ, Michal, a kolektiv, 2015. *Prevence rizikového chování ve školství*. Universita Karlova: 1. lékařská fakulta. ISBN 978-80-7422-392-1.
- MIOVSKÝ, Michal, a kolektiv, 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN. ISBN 978-80-87258-47-7.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. ledna 2024**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 18. 4. 2024

Univerzita Tomáše Bati Fakulta humanitních studií

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zaměřuje na problematiku záškoláctví a intervenčních opatření. V teoretické části práce se blíže věnujeme přístupům a typologii záškoláctví, a také faktorům, které ovlivňují docházku studentů. Praktická část práce je založena na kvalitativní metodologii, která se zaměřuje na analýzu obsahu intervencí škol v oblasti záškoláctví za pomoci metodiků prevence a výchovných poradců. Jako výsledek výzkumného šetření vzešla zakotvená teorie.

Klíčová slova: záškoláctví, intervence, prevence, výchovný poradce, metodik prevence, školní prostředí

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on the issue of truancy and intervention measures. In the theoretical part of the work, we delve into the approaches and typology of truancy, as well as the factors influencing student attendance. The practical part of the work is based on a qualitative methodology, focusing on the analysis of the content of school interventions in the truancy area with the help of prevention methodologies and educational counselors. The result of the research investigation yielded a grounded theory.

Keywords: keywords, truancy, intervention, prevention, educational counselor, prevention methodologies, school environment

„ Education is the most powerful weapon which you can use to change the world.“

Nelson Mandela

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ZÁŠKOLÁCTVÍ	11
1.1 PŘÍČINY ZÁŠKOLÁCTVÍ.....	13
1.1.1 Negativní vztah ke škole	13
1.1.2 Vliv rodinného prostředí	14
1.1.3 Trávení volného času a vliv party	15
1.2 DŮSLEDKY ZÁŠKOLÁCTVÍ	15
1.2.1 Konstruktivní opatření	16
1.2.2 Sankční opatření.....	17
2 PREVENCE A INTERVENCE	18
2.1 MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM	19
2.2 POMOCNÉ INSTITUCE PŘI ŘEŠENÍ RICHÓ	20
3 LEGISLATIVA	23
II PRAKTICKÁ ČÁST	25
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	26
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	26
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	27
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	28
4.4 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	29
5 ANALÝZA DAT	30
5.1 OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ.....	30
5.2 AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ	40
5.3 SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ	41
6 INTERPRETACE DAT	43
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	48
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	52
SEZNAM OBRÁZKŮ	53
SEZNAM TABULEK	54
SEZNAM PŘÍLOH	55

ÚVOD

V posledních desetiletích se problematika záškoláctví stává stále významnějším tématem ve vzdělávací politice a praxi. Záškoláctví chápeme jako neoprávněnou absenci žáků ze školní výuky. To může způsobit mnoho nepříjemných následků nejen pro ně samotné, ale má to dopad i na školu, rodinu a společnost jako celek. Ačkoliv se záškoláctví může zdát jako problém, který se týká lidí po celém světě, každé místo se s ním potýká trochu jinak, a to v závislosti na místních zvyklostech, ekonomice a dalších faktorech.

Ve školství České republiky se školy stávají hlavními subjekty, které identifikují a řeší tento problém. Jednoduše řečeno, je tedy důležité, aby si školy všimly, když se žáci začnou vyhýbat výuce a snažily se najít způsob, jak jim pomoci. Tato bakalářská práce se zaměřuje na intervenci do problematiky záškoláctví, přičemž klade důraz na analýzu preventivních a reaktivních strategií, které školy implementují s cílem řešit tento problém.

Cílem práce je poskytnout ucelený pohled na to, co záškoláctví vlastně je, proč k němu dochází a co školy dělají pro to, aby tento problém minimalizovaly. Zkoumáme, jaké metody jsou nejúčinnější a jak mohou školy, rodiny a ostatní organizace spolupracovat, aby pomohly žákům zůstat ve škole a dobře se tam cítit.

Podíváme se na to, že řešení záškoláctví není jen o trestání těch, kteří do školy nechodí. Je to o hledání důvodů, proč se tak děje, a o podpoře studentů, aby se cítili ve škole dobře a viděli v ní smysl. Jelikož každý žák je jiný, důležitá je individualizovaná pomoc a spolupráce s odborníky, která může vést k lepším výsledkům pro všechny.

Tato práce má ukázat, že když se školy, rodiny a celá společnost spojí, může výrazně zlepšit situaci okolo záškoláctví a pomoci našim studentům dosáhnout toho nejlepšího ve svém vzdělávání.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁŠKOLÁCTVÍ

Když mluvíme o záškoláctví, máme na mysli situaci, kdy žák bez oprávněného důvodu opakovaně nechodí do školy. Tento jev není jen o jednorázovém vynechání vyučování, jde o vzorec chování, kde žák často nebo pravidelně vynechává školní docházku. Procházková (2012, str. 154) ve své publikaci definuje záškoláctví jako „*formu útěku dítěte ze školy, přičemž dítě rodičů předstírá, že školu navštěvuje*“. Záškoláctví tedy nastává v případě, když žák záměrně opomíjí docházku do školy, což je považováno za porušení školních pravidel a také zákona o povinné školní docházce. (Miovský, 2010)

Lidé se na záškoláctví dívají různě, což často závisí na jejich zkušenostech a pozadí. Některé osoby mohou vnímat záškoláctví jako výraz osobní volby nebo rebelství proti systému. Jiní ho vidí jako důsledek hlubších problémů – například rodinných potíží, šikany ve škole, učebních obtíží, nebo nedostatečné podpory ze strany školy a celkové společnosti. V obecné rovině existuje shoda na tom, že záškoláctví je multidimenzionální problém, který vyžaduje komplexní přístup k řešení. Tento pohled zdůrazňuje, že za záškoláctvím stojí různorodé příčiny a že k jeho řešení je potřeba spolupráce mezi školou, rodinou, a širší komunitou, včetně zdravotnických a sociálních služeb. Důvody tohoto jevu mohou být samozřejmě různé, od osobních problémů žáka, přes neshody v rodině, až po nevhodné prostředí ve škole. Záškoláctví není jen o tom, že žák zmešká jen několik hodin výuky. Má dalekosáhlé následky, včetně horších studijních výsledků, nižšího sebevědomí a možných problémů s chováním.

Školy a odborníci, jako jsou metodici prevence a výchovní poradci, mají za úkol tento problém identifikovat a řešit. Jejich práce zahrnuje nejen pomoc žákům, kteří už mají s absencí problémy, ale i preventivní opatření, aby se záškoláctví předcházelo.

Nejčastěji se záškoláctví rozděluje do 2 různých typů a to:

1. **Impulzivní záškoláctví** – vyznačuje se tím, že žák nemá předem vytvořený plán vyhnout se škole. Spíše se jedná o spontánní, neuváženou reakci, kdy se žák rozhodne nejít do školy až v momentě, kdy je na cestě, nebo dokonce opustí vyučování již po jeho začátku. Takovéto chování může trvat i několik dní, než se rodiče dozvědí o nepřítomnosti svého dítěte ve škole. Žák může mezitím navštěvovat okolí školy a snažit se vyhnout jakýmkoli důsledkům svého jednání, často z obavy reakce rodičů nebo školy. Tento typ záškoláctví není řízen dlouhodobým odmítáním školy nebo vědomým rozhodnutím uniknout školním povinnostem, ale spíše odrazem okamžitého impulsu,

bez hlubšího promyšlení možných následků. Impulzivní záškoláctví ukazuje, jak je důležité naučit žáky lépe se rozhodovat a přemýšlet o svých činech, aby dokázali odolat náhlému nutkání vynechat školu a pochopili, jak je pravidelná docházka důležitá pro jejich vlastní budoucnost. (Vágnerová, 2005), (Martínek, 2015)

2. **Účelové, plánované záškoláctví** – je zase naopak typ záškoláctví, kdy žák pečlivě plánuje svou absenci ze školy. Toto rozhodnutí není náhlé ani spontánní, žák si předem promyslí, kdy a proč se rozhodne nejít do školy. Běžně to bývá v situacích, kdy se obává nějakého testu, nechce se účastnit hodiny předmětu, který mu nedělá radost, nebo se chce vyhnout hodinám s učitelem, ke kterému necítí sympatie. Tento druh záškoláctví je vnímán jako vážnější, zejména pokud se opakuje, protože odhaluje promyšlený úmysl vyhybat se určitým aspektům školního života. V takových případech nejde jen o jednorázovou událost, ale o záměrný vzorec chování, který může mít hlubší důvody a vyžaduje pečlivou pozornost ze strany rodičů a školních pracovníků, aby se zjistily skutečné příčiny a našla vhodná řešení. (Vágnerová, 2005), (Martínek, 2015) Jednoduchým příkladem účelového záškoláctví může být situace, kdy si žák plánuje, že nepůjde do školy, protože má strach z písemky či testu nebo antipatii vůči učiteli.

Kyriacou (2005) uvádí ovšem jiné rozdělení, a to do až 5 kategorií:

V případě tzv. **pravého záškoláctví** se stává, že žák zcela vynechává docházení do školy, aniž by si jeho rodiče byli vědomi této skutečnosti. Místo toho, jsou rodiče přesvědčeni, že jejich dítě pravidelně navštěvuje školu, aniž by tušili, že ve skutečnosti nedodrží školní docházku.

Záškoláctví s vědomím rodičů zahrnuje situace, kdy otec nebo matka vědomě nechají své dítě chybět ve škole bez oprávněného důvodu. Tato nepřítomnost může být způsobena různými okolnostmi, jako je péče o nemocného člena rodiny nebo pomoc s domácími povinnostmi. V tomto případě je důležité, aby rodiče byli vědomi důsledků nepřiměřené absenci ve škole a aktivně spíše podporovali své děti v jejich vzdělávacím procesu. Všechny děti by měly dostat možnost úplně využít vzdělávacích příležitostí ve škole.

Někteří žáci se snaží vyhnout školní docházce, tím že lžou svým rodičům např. o svém zdravotním stavu a přesvědčují je, aby je nechali doma. Mluvíme tedy o tzv. **záškoláctví s klamáním rodičů**. Jsou zde i případy, kdy se o záškoláctví rodiče dozví později, ale i přesto mu napíší omluvenku. Tímto způsobem dává najevo, že je to v pořádku a v podstatě dítě v záškoláctví podporuje.

Útěky ze školy představují formu záškoláctví, kdy si žák vyjde z vyučování na krátkou dobu nebo se zdržuje ve škole mimo hodiny. Někdy může odejít z areálu školy, jindy pouze na chvíli opustí třídu a takové chování může ovlivnit jeho docházku a výkon ve škole, ačkoliv fyzicky není vzdálen od školních prostor.

Problematika **odmítání školy** se týká žáků, kteří mají obtíže s chozením do školy z psychických důvodů. Problém odmítání školy není pouze způsoben nedostatkem schopnosti zvládnout učivo, ale také strachem z šikany nebo obavami spojenými se vstupem do školního prostředí. Tito žáci mají tedy obavy ze vstupu do školy a mohou projevovat odpor vůči školním povinnostem. Důležité je rozlišit mezi žákem, který se škole vyhýbá z neochoty a žákem, který má vážné psychické problémy.

Tohle rozdělení specifikuje různé typy nepřiměřené absence ve škole a poskytuje detailnější pohled na situace, které vedou k záškoláctví. Umožňuje lépe identifikovat konkrétní problémy a přístupy k jejich řešení. Například rozlišení mezi záškoláctvím s vědomím rodičů a záškoláctvím s klamáním rodičů ukazuje různou rodinnou dynamiku.

1.1 Příčiny záškoláctví

Příčiny záškoláctví jsou složité a mnohorozměrné, protože zahrnují různé faktory, které se mohou vzájemně prolínat a ovlivňovat. Obavy ze školního prostředí mohou být způsobeny neochotou ke vzdělávání, nedostatečnou disciplínou nebo mají strach z určitých předmětů anebo ze samotného zkoušení. Šikana mezi ploužáky nebo neshody s učiteli mohou také hrát roli. Ovšem zapojení do nelegálních aktivit mimo školu nebo nezodpovědný přístup rodičů ke vzdělání je dalším důvodem problémů ve škole. (Kolář, 2012) K chápání tohoto jevu je nutné přistupovat s otevřenou myslí, protože každý případ může být jedinečný a může vyžadovat individuální pochopení a přístup. Škola není jenom místo učení, ale také prostředí, kde se děti učí společenským dovednostem a budování vztahů s ostatními. Při hledání příčin absence je tedy důležité zvážit vlivy, které na děti ve školním prostředí působí, a věnovat jim pozornost. (MŠMT, 2024) Důležitým aspektem je uvědomění si, že každý odborník, který se zabývá tématem záškoláctví, může přistupovat k identifikaci a klasifikaci těchto příčin odlišně.

1.1.1 Negativní vztah ke škole

Studenti tráví ve škole mnoho času, kde se učí a získávají nové dovednosti, a pokud se ve škole cítí dobře, učení jim jde lépe. Ale někteří studenti se potýkají s problémy, které je

odrazují od školy – může jít o těžkosti s učením, kritiku od učitelů nebo šikanu od spolužáků. Raid (2005) zastává názor, že přísní učitelé mohou být také jednou z příčin negativních školních zkušeností. Žáci se začnou cítit pod tlakem, stresovat se a tohle chování pak samozřejmě vede k ovlivnění sebevědomí a chuti se učit. Potom jsou ale taková žáci, kteří mají problémy se zapadnutím do školního prostředí už od začátku, což může být kvůli nezralosti nebo strachu z odloučení od rodičů, ale tahle situace hrozí snad jen v mladších ročnících. Žáci s výjimečnými schopnostmi se mohou ve škole naopak nudit nebo cítit izolovaně. Mnohdy nemají vlastně jak dál se rozvíjet, vše je pro ně příliš jednoduché, a tak mají pocit, že do školy chodit nepotřebují. Na škole ale pro někoho mohou být nároky vysoké, což opět způsobuje dítěti nadměrný tlak a stres. (Martínek, 2015) Negativní vztah ke škole může způsobit i samotné hodnocení žáka, které může mít dopad na psychickou stránku jeho osobnosti. Když je žák oceněn za své úsilí a úspěchy, samozřejmě to posiluje jeho sebevědomí a motivaci k učení. Naopak, pokud je kritizován nebo hodnocen negativně, může to vést k pocitům neúspěchu, nedostatečnosti nebo dokonce k demotivaci. Hodnocení má také vliv na žákovu identitu a postavení ve skupině – může posílit jeho pocit sounáležitosti nebo naopak způsobit konflikty a nedorozumění s ostatními. Je tedy důležité si uvědomit, že prostřednictvím hodnocení můžeme formovat nejenom znalostní, ale i emocionální a sociální stránky osobnosti žáků. Proto je důležité, aby bylo hodnocení spravedlivé, konstruktivní a motivující, aby žáci mohli růst a rozvíjet se pozitivním směrem. (Kolář, Šikulová, 2009)

1.1.2 Vliv rodinného prostředí

Rodina hraje klíčovou roli ve vývoji dítěte od jeho nejútlejšího dětství a silně ovlivňuje formování jeho osobnosti, hodnot a životního stylu. Některé výzkumy naznačují, že mnohé problémy v chování dětí, včetně záškoláctví, mají své kořeny v rodinném prostředí. Tlak vysokých očekávání nebo naopak nedostatek zájmu ze strany rodičů, mohou mít na děti negativní dopad. Rodinné prostředí ovlivňuje řada faktorů, jako je sociální status, vzdělání rodičů, velikost rodiny a kvalita výchovy. Nekonzistentní výchova, kdy se střídá přílišná přísnost s nadměrnou shovívavostí nebo lhostejností, vede u žáků k pocitu nejistoty a pocitu, že rodičům na nich nezáleží. To může vést k tomu, že si děti myslí, že si mohou dovolit v podstatě cokoliv. Absence pravidelné kontroly domácích úkolů a školních výsledků umožňuje dětem vyhnout se zodpovědnosti. Když se rodiče příliš dlouho soustředí jen na práci a nemají na svoje děti čas, mohou se pak cítit opouštěné a hledat přijetí jinde, často ve skupinách, kde může být pravidelné vynechávání školy běžné.

(Martínek, 2015) Problémy v rodině mohou mít velmi výrazný vliv na chování dítěte ve škole. Těžké situace doma mohou způsobovat stres a tlak, který se může projevit i na školní docházce. Někdy se dítě snaží tyto problémy nějakým způsobem vyřešit nebo jim uniknout, a proto začne zanedbávat školu. (Kyriacou, 2005)

1.1.3 Trávení volného času a vliv party

Když dítě nemá v rodině pevné zázemí, hledá si ho samozřejmě jinde – třeba ve skupinách s mezi svými vrstevníky. I když má skvělou a stabilní rodinu, může být občas těžké odolat trávení času se svými kamarády. Většinou to začne nevinnou zábavou, to se ale může rychle změnit. Obvykle to dítě chce zapadnout do určité party, a tak se snaží přizpůsobit a přijmout nějaké místní normy a hodnoty. To ovšem může zahrnovat užívání návykových látek jako je alkohol, kouření cigaret a braní drog. Tato skupina lidí, obvykle vzniká z mladých lidí, kteří vyrůstají společně a znají se dobře. Mohou odporovat společenským normám a etablovanému chování, a v takových to skupinách je záškoláctví často vyžadováno pro začlenění. (Martínek, 2015) Když postupem času tedy děti rostou, začínají být ovlivňovány více svými kamarády než rodinou, a to zejména v období adolescence, kdy se mladí začínají osamostatňovat. V tomto období dospívání může být projevem rebelství a nesouhlasu s autoritami, včetně školy. Dospívající mohou cítit potřebu vyjádřit svou individualitu a odlišnost od ostatních, což se může projevit například záškoláctvím nebo porušováním stanovených pravidel. V období adolescence je důležité vytvářet pevné vztahy založené na důvěře a respektu mezi dospělými a mladými jedinci, může to tak posilovat jejich pozitivní sociální interakce a usnadnit jim začlenění do společnosti. (Bradová, 2011)

1.2 Důsledky záškoláctví

Důsledky záškoláctví mohou být značné a ovlivnit různé oblasti života. Z hlediska krátkodobého záškoláctví může vést ke zhoršení známek, ztrátě důvěry učitelů, rodičů a také i svých spolužáků. Může také vést k tomu, že žák bude nucen opakovat jeden ročník znova a také ke ztrátě sociálních dovedností a kontaktu s vrstevníky. Z dlouhodobého hlediska záškoláctví může vést k omezené možnosti vzdělání a profesního rozvoje, v horších případech je zde i zvýšené riziko chudoby a nezaměstnanosti v dospělosti, dále pak už negativní dopady na duševní zdraví – čímž myslíme deprese či úzkost. (Kimberly, 2007)

Školní řád upravuje podmínky pro omluvení neúčasti žáka ve vyučování a také pro uvolňování žáka ve vyučování. Je důležité dodržovat tyto stanovené podmínky, aby se zajistilo spravedlivého a jednotného postupu pro všechny žáky. Omlouvání neúčasti je důležité z důvodu sledování docházky a uvolnění žáka z vyučování v případech nedokladné lékařské péče či jiných vážných důvodů. **V případě nezletilého žáka** musí nepřítomnost omluvit zákonný zástupce, a to nejpozději do 3 dnů od začátku nepřítomnosti a dodat důvody. (§ 50 odst. 1 a § 67 odst. 1 školského zákona) Podmínky pro omlouvání neúčasti a uvolňování žáka z vyučování jsou stanoveny ve školním řádu. Ředitel školy může dovolit žákovi vynechat některý předmět či uvolnit úplně z důvodu nemoci nebo jiných závažných důvodů a zajistit náhradní způsob vzdělání. Pokud je žák nemocný může být také uvolněn z tělesné výchovy, a to na základě lékařského potvrzení. A zákonný zástupce rovněž může žáka omluvit ze školy na začátku nebo či na konci školního rozvrhu bez jakýchkoliv následků. Žákovi, který se nemůže dlouhodobě účastnit vyučování např. ze zdravotních důvodů, musí ředitel zajistit vhodný způsob vzdělání. Pokud se ovšem žák neúčastní vyučování nepřetržitě po dobu 60 dnů a nedoloží důvody nepřítomnosti ani po výzvě ředitele, přestává být - po uplynutí lhůty 15 dnů od odeslání výzvy - žákem. **Zletilý žák** je také povinen do 3 dnů od začátku nepřítomnosti doložit důvody. V případě závažných důvodů, zejména zdravotních, může být omluven zcela či částečně z účasti ve vyučování určitého předmětu. Také ale může být rozhodnuto, že nebude hodnocen v daném předmětu nebo uvolněn z určitých činností, a to z důvodu důležitosti předmětu pro jeho budoucí zaměření. Pokud nebude žák hodnocen v daném předmětu, může to vést k poklesu jeho průměru, obtížím s postupem do dalších ročníků a také k problémům celkovému porozumění danému učivu. (MŠMT, 2024)

1.2.1 Konstruktivní opatření

Tento přístup se zaměřuje na správu absencí žáků ve škole a řešení situací, kdy zákonní zástupci nedodržují povinnost omlouvat nepřítomnost ve škole a začíná to tím, že třídní učitel čeká na omluvu zákonného zástupce do 3 dnů od začátku nepřítomnosti. Je-li omluva předložena, je situace vyřešena a žák je omluven. Pokud ale zákonný zástupce neposkytne tuto omluvu, třídní učitel provádí upomínky a dělá záznamy. Následně znovu kontaktuje zákonného zástupce a pokusí se zjistit důvody nepřítomnosti žáka. V závislosti na tom, zda se dovoláme zákonnému zástupci, mohou nastat tyto situace:

- první situace může nastat, pokud zákonný zástupce zapomene omluvit žáka za nepřítomnost ve škole. Tento problém lze jednoduše vyřešit dostatečnou omluvou a dohodou s učitelem.

- Další možností je, že zákonný zástupce neví o tom, že žák není ve škole. Učitel se s ním tedy setká, zjistí důvody, proč tomu tak bylo a hledají společné řešení. Absence zde není omluvená.

- V poslední situaci může nastat, že zákonný zástupce ví o dané absenci, ale neřeší ji nebo odmítá žáka omluvit. Učitel tedy navrhuje další kroky jako je komunikace, poradenství nebo doučování. Snaží se také poukázat na důsledky této situace, které tato situace může mít pro žáka. V tomto případě není nepřítomnost omluvena, ale hledají se způsoby prevence opakování situace.

V případě, že není možné se spojit se zákonným zástupcem žáka nebo dochází k opakovaným neomluveným absencím, učitel zašle písemnou pozvánku na osobní setkání. Během setkání se učitel snaží zjistit důvody, proč žák chybí a taky bude také zjišťovat situaci v rodině. Společně se pak snaží hledat různé řešení a následně po tomhle setkání je vytvořen zápis se všemi zúčastněnými s jejich podpisem, a je domluven termín dalšího setkání. Pokud ovšem situaci nepůjde zlepšit, bude sepsán individuální výchovný program se stanovenými opatřeními. V nejhrošším případě, kdy se nedomluvíme ani se zákonnými zástupci, může škola kontaktovat případné instituce – OSPOD, Policii ČR, obecní úřad. (MŠMT, 2024)

1.2.2 Sankční opatření

Školám jsou k dispozici různá opatření, která mohou být použita v případě, že žák nedodrží pravidla a chová se nevhodně. Kromě opatření zaměřených na podporu a motivaci žáků, existují také sankce, které jsou určeny pro případy, kdy žák způsobí konkrétní porušení pravidel. **Tyto sankce mohou zahrnovat napomenutí, důtku od učitele nebo ředitele a v extrémních případech dokonce vyloučení ze školy.** Je důležité si uvědomit, že trestání by mělo být zaměřené především na žáka a jeho chování a nemělo by se vztahovat na chyby jiných osob, jako jsou například rodiče. (MŠMT, 2024)

2 PREVENCE A INTERVENCE

Prevence jako taková, zahrnuje opatření, která mají za cíl zabránit výskytu nežádoucích jevů spojené s rizikovým chováním. Tato opatření mají za úkol zabránit vzniku, šíření a opakování společensky nežádoucích jevů, a mohou se zaměřovat jak na prevenci samotného jevu, tak na jeho následky. Může být realizována formou různých intervenčních opatření, která směřují k prevenci výskytu rizikového chování bránění jeho šíření, zmírnění jeho důsledků nebo poskytování pomoci v řešení jeho následků. (Bělík, Hoferková, 2018) Při prevenci záškoláctví je důležité vytvářet podmínky k aktivnímu zapojení studentů do výuky a posilovat jejich motivaci a zájem o učení. Důležitou roli zde hraje atmosféra, kvalita výuky a navázání pozitivního vztahu mezi učiteli a žáky. (Bendl, 2015) V rámci RICHO existují tři úrovně prevence – primární, sekundární a terciální – liší se v intenzitě a zaměření opatření. (Miovský, 2010)

Primární prevence v oblasti RICHO zahrnuje veškeré preventivní opatření a intervence zaměřené na prevenci a snížení nepříznivých následků. Tyto aktivity mají za cíl podporovat zdravější chování a životní styl, a tím bránit rozvoj nemocí a zdravotních problémů spojených s takovým chováním. (Miovský, 2010) Pod primární prevencí si můžeme například představit organizování sportovních aktivit pro mládež s cílem zabránit například nadměrnému konzumu alkoholu a braní návykových látek. Tím by se mohl podpořit zdravý životní styl a také sociální integrita. Primární prevenci podle MŠMT (2003) můžeme ještě dělit na specifickou a nespecifickou primární prevenci.

- Specifická primární prevence se zaměřuje na podporu rizikových skupin, a to včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, aby se předešlo jejich vyloučení.
- Nespecifická primární prevence je naopak základem prevencí a zahrnuje volnočasové aktivity pro děti a mládež s cílem podporovat jejich celkový rozvoj.

Sekundární prevence se soustředí na zamezení negativních důsledků rizikového chování u jedinců, kteří už projeví známky ohrožení a potencionálních problémů. Důležité je si toho všimnout včas a poskytnout pomoc a podporu lidem, kteří jsou ohroženi, aby se tedy předešlo vážnějším problémům a škodám. (Čech, 2015) Jednoduchým příkladem sekundární prevence může být například program ve školství, který pomáhá žákům s problémy, jako jsou třeba projevy agrese. Škola sleduje chování žáků, poskytuje

individuální podporu a terapii těm, kteří ji potřebují, aby se předcházelo závažnějším problémům.

Terciální prevence v rámci rizikového chování se zaměřuje na poskytování pomoci a podpory lidem, kteří už mají vážné problémy. Cílem je minimalizovat tyto problémy a pomoci jim vyrovnat se s nimi. (Čech, 2015) Konkrétním příkladem může být program individuálního poradenství a podpory pro žáky s depresí nebo silnými úzkostmi. Tento program by poskytoval žákům možnost terapeutických sezení s odborníkem, kdy by jim pomáhal zvládat své emoční obtíže.

2.1 Minimální preventivní program

Dále jen MPP, je dokument, který školy vytvářejí pro podporu zdravého životního stylu, osobnostního rozvoje a sociálního rozvoje žáků a rozvoje jejich sociálních dovedností. Zaměřuje se na prevenci RICHO, **vytváří jej školní metodik prevence, který ho následně kontroluje a tento MPP je platný jeden školní rok.** Minimální preventivní program je pravidelně kontrolován Českou školní inspekcí a jeho účinnost je součástí výroční zprávy školy. Při tvorbě a realizaci MPP se zapojují i pedagogové dané školy a spolupracuje se se zákonnými zástupci žáků. Školy mohou využít i finanční podporu prostřednictvím dotačního řízení v rámci programů na podporu prevence rizikového chování u dětí a mládeže. MPP je tedy důležitým dokumentem, který má pevný základ v legislativě a poskytuje jasný rámec pro preventivní práci ve školách. (Skácelová, in Miovský, 2010)

Struktura dokumentu by měla obsahovat tři hlavní sekce: návrhy opatření ke zvýšení bezpečnosti dětí ve škole, programy zaměřené na rozvoj dovedností potřebné pro úspěšný život a konkrétní programy zaměřené na prevenci různých forem RICHO. Cílem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR tedy bylo vytvořit dokument, který bude definovat požadavky a očekávání v oblasti dlouhodobého školního programu. Ten by měl být součástí školního vzdělávacího plánu a měl by zahrnovat také specifické programy zaměřené na preventivní opatření proti různým projevům rizikového chování. (MŠMT, 2010) (dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)

2.2 Pomocné instituce při řešení RICHO

Pomocné instituce mohou být klíčovými partnery při řešení rizikového chování, kterými čelí školní prostředí. Mezi tyto instituce můžeme zařadit například školská poradenská pracoviště, sociálně-právní ochranu dětí, policie apod. Nyní si je jednotlivě představíme.

OSPOD

Sociálně-právní ochrana dítěte je instituce, která je zodpovědná za ochranu a podporu dětí a mladistvých v nouzových situacích. Zajišťuje poskytování sociální a právní služby, které mají za cíl chránit a zlepšovat životní podmínky dětí mladistvých v obtížných situacích. (mpsv.cz, [online] 2012) **Poradenská činnost** se v rámci OSPOD ještě dělí na základní a odborné poradenství. Základní se zaměřuje na řešení určitých problémů nebo se ho snaží aspoň zmírnit, zatímco odborné poradenství poskytuje konkrétní pomoc řešení situací prakticky. Odborné poradenství se často věnuje specifickým skupinám jako jsou drogově závislé osoby, pachatelé trestných činů nebo zneužívané děti. **Preventivní činnost** může být prováděna i obecními úřady, které sledují nepříznivé vlivy na děti snaží se odstraňovat nedostatky ve výchově. Vytváří také individuální plány na ochranu dítěte a organizují případné konference ke společnému řešení. (Matoušek, 2008)

Pedagogicko-psychologické poradny

Pedagogicko-psychologické porady (PPP) jsou specializované poradenské organizace. Specializují se na individuální práci s dětmi a žáky v různých věkových kategoriích, a to už od 3 let a také spolupracují s jejich rodinami. PPP mohou navrhnout úpravy ve vzdělávacím plánu podle svých doporučení, poskytovat kariérní poradenství, prevenci rizikového chování a podporovat rozvoj pedagogických dovedností učitelů. Jsou nedílnou součástí podpory vzdělávání a psychického zdraví vzdělávacího prostředí. V PPP pracují zejména psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci, kteří mohou pracovat v poradnách nebo navštěvovat školy osobně. Zřízení PPP je upraveno zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a poskytují stanovené služby tedy podle předpisů, které jsou poskytovány zdarma na základě žádosti od rodičů, žáků nebo škol. (nuv.cz, [online] 2022)

Střediska výchovné péče

Střediska výchovné péče jsou zařízení, která poskytují pomoc dětem a mládeži v prevenci negativního chování. Jsou součástí sítě školských zařízení a také spolupracují s rodinami,

školami a dalšími institucemi. Střediska výchovné péče nejsou konkurencí pro ostatní instituce, ale spíše doplňují služby ostatních, s nimiž právě spolupracují v rámci prevence a výchovy. Slouží jako pomocníci rodičům a učitelům, kteří se potýkají s těžkostmi ve výchově a vzdělávání dětí, které mají problém s chováním nebo se začleňováním do společnosti. Poskytují tak rady, informace a podporu, aby pomohly těmto dětem a mládeži prosperovat ve škole a v životě obecně. Aktuálně máme v České republice 37 těchto středisek a existují 3 typy center, ambulantní, stacionární a internátní. (nuv.cz, [online] 2022)

Výchovný poradce

Výchovný poradce je naopak pracovníkem s odbornou kvalifikací, který poskytuje poradenskou pomoc v rámci školní prostředí. Je mezi ním a školními poradenskými zařízeními takovým spojovacím článkem a pomáhá taktéž učitelům na škole, žákům i rodičům při řešení různých problémů. VP spolupracují samozřejmě již se zmíněnými institucemi. (Novosad, 2006) Výchovný poradce by měl být k žákovi laskavý, trpělivý a férový, aby s ním mohl mít dobrý vztah a také si vytvořil důvěru. Určitě není vhodné, aby byl nějakým způsobem přísný nebo soudný. Bez dobrého vztahu a důvěry může být obtížné s žákem efektivně komunikovat. (Fontana, 2003)

Školní metodik

Role metodika prevence ve školním prostředí spočívá v preventivní práci zaměřené na eliminaci sociálně patologických jevů, jako je šikana, užívání drog, neúspěch ve škole nebo agresivní chování. Zajišťuje také koordinaci, metodickou podporu a poradenství týkající se prevence rizikového chování mezi žáky. Spolupracuje s učiteli na vytváření bezpečného a podpůrného prostředí ve škole, monitoruje varovné signály rizikového chování a poskytuje poradenskou pomoc. Metodik prevence je odpovědný za tvorbu minimálního preventivního programu, který obsahuje základní cíle, opatření a časový plán pro prevenci rizikového chování ve škole. Program dále slouží jako rámec pro systematickou strukturovanou prevenci problémů mezi žáky a zajišťuje společný plán pro pedagogický tým a vedení školy. (Tyšer, 2006)

Školní poradenské pracoviště hraje celkově významnou roli v poskytování poradenských služeb ve školách. Podle výroční správy České školní inspekce z roku 2022/2023 se nejčastěji jednalo o školního metodika prevence a to z 97 % a výchovného poradce z 96 %.

3 LEGISLATIVA

V poslední teoretické části se zaměřujeme na problematiku záškoláctví v české legislativě. Jednotlivé zákony zarámované v této legislativní oblasti stanovují povinnosti dětí, rodičů, škol a dalších subjektů vzdělávacího systému v České republice.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání, známý také jako Školský zákon, je důležitým právním dokumentem v oblasti vzdělávání v České republice. Tento zákon stanovuje povinnost školní docházky a poskytuje rámec pro prevenci a řešení záškoláctví. Školský zákon určuje, že rodiče jsou povinni zajistit, aby jejich děti pravidelně chodily do školy, a také stanovuje postupy pro monitorování nepřítomnosti žáků ve škole. (ČESKO, 2004)

Zákon č. 563/2004 Sb. se zaměřuje na regulaci práv a povinností pedagogických pracovníků v České republice. Konkrétně stanovuje podmínky pro výkon pedagogické činnosti, postavení pedagogických pracovníků v rámci pracovněprávního vztahu, jejich způsobilost pro výkon pedagogické profese a další příslušná pravidla. Tento zákon obsahuje ustanovení týkající se například kvalifikace pedagogických pracovníků, pravidel pro vzdělávání a odbornou přípravu pedagogických pracovníků, postavení ředitelů a zástupců ředitelů škol, pedagogických asistentů a dalších pracovníků ve školství. Důležitou součástí zákona je také ustanovení týkající se práv a povinností pedagogických pracovníků vůči žákům, rodičům a zřizovatelům škol, stanovuje pravidla pro hodnocení pedagogické práce, ochranu pedagogických pracovníků před diskriminací a další podmínky, které se týkají jejich zaměstnaneckých práv. Celkově lze tedy říci, že je důležitým právním předpisem, který upravuje podmínky pro výkon pedagogické činnosti v České republice a chrání práva a zájmy pedagogických pracovníků ve školství. (ČESKO, 2004)

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, upravuje oblast ochrany práv dětí a postavení dětí v právním systému. Tento zákon je zaměřen na ochranu dětí v obtížné sociální situaci a na zajištění opatření pro jejich optimální rozvoj a ochranu. Stanovuje také povinnost úřadů OSPOD sledovat a intervenovat v případech, kdy jsou dětem ohrožena jejich základní práva a zájmy. OSPOD má pravomoc provádět sociálně-právní opatření, jako je zajištění ochrany dětí před zneužíváním, vyšetřování domácího násilí či zajistit opatření pro zlepšení sociální situace rodiny. (ČESKO, 1999)

Vyhláška č. 197/2016 Sb. upravuje poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních v České republice. Tato vyhláška novelizuje předchozí vyhlášku č. 72/2005 Sb. a specifikuje postupy a pravidla pro poskytování poradenství ve vzdělávacích zařízeních. Mezi hlavní body můžeme zařadit např. organizace a poskytnutí poradenských služeb ve školách a poradenských zařízeních, nebo požadavky na klasifikaci a povinnosti poradenských pracovníků ve školách. (ČESKO, 2016)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Tato bakalářská práce se zabývá intervencí školy v problematice se záškoláctvím. Intervence je důležitou součástí řešení záškoláctví. Jelikož je záškoláctví jedno z hlavních rizikových chování, v našem výzkumu zkoumáme a zjišťujeme, jak hluboko školy zasahují do této problematiky. Intervenční strategie by měly být přizpůsobeny individuálním okolnostem a potřebám každého studenta, s přihlédnutím k jeho osobnímu zázemí, minulým zkušenostem se školou a všem základním problémům, které by mohly k problému přispívat. Podle Výroční zprávy SEPA 2019/2020 se tato problematika v České republice vyskytuje nejvíce na středních školách, a to z mnoha faktorů, které jsme si již představili v teoretické části. Výzkum je proveden na základě kvalitativního výzkumného šetření. *„Termín kvalitativní výzkum zahrnuje teoretických, epistemologických, metodologických a metodických linií, přestupů a pozic a je doménou řady humanitních a sociálních věd.“* (Pavlásek a Nosková, 2013, s.7) Prostřednictvím kvalitativních metod můžeme shromáždit podrobné údaje o strategiích a taktikách, které se používají ke snížení absence, umožní nám prozkoumat zkušenosti a názory respondentů na dané téma, což může poskytnout hlubší pochopení problému a jeho základních příčin. Kromě toho získáme také přehled o všech existujících zásadách nebo předpisech týkajících se záškoláctví a o tom, jak je škola dodržuje. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014)

4.1 Výzkumné cíle

V empirické části se zaměřujeme tedy na problematiku a zejména na opravdové případy z praxe metodiků prevence a výchovných poradců, kde zjišťujeme a prozkoumáváme strategie, kteří již zmiňovaní metodici prevence či výchovní poradci využívají pro zjištění záškoláctví, a především také o jaký typ záškoláctví se jedná.

Stěžejním cílem naší práce **je zjistit, jaký je obsah intervence školy v problematice se záškoláctvím.** Obsah intervence školy v problematice záškoláctví může totiž zahrnovat různé aktivity a přístupy v závislosti na potřebách jednotlivých studentů. Škola může například poskytovat individuální poradenství nebo skupinová poradenská sezení k řešení základních problémů, které způsobují, že student vynechává školu, nebo může uzavřít smlouvu o docházce, která nastíní pozitivní pobídky pro každodenní docházku do školy. Může ale také spolupracovat s rodiči a komunitními organizacemi při vytváření další sociální podpory pro rizikové studenty.

Dále jsme si stanovili dílčí cíle:**1. Identifikovat příčiny záškoláctví dle metodiků prevence a výchovných poradců.**

Tento cíl byl zvolen, protože je důležité porozumět základním faktorům vedoucím k záškoláctví. MP a VP mohou poskytnout důležité poznatky o tom, jak identifikovat příčiny záškoláctví. Mají neocenitelný přínos v diagnostice a vyhodnocování rizikových faktorů spojených se záškoláctvím. Jejich znalosti a zkušenosti mohou nasměrovat analýzu a identifikaci hlavních determinujících faktorů záškoláctví.

2. Zjistit strategie a způsoby řešení případů záškoláctví, jak je uplatňují metodici prevence.

Druhý cíl je důležitý, protože jakmile budeme mít identifikované příčiny záškoláctví díky prvnímu cíli, bude jednodušším krokem pochopit, jak respondenti řeší tyto případy a jaké strategie používají. Analyzováním jejich postupů a intervencí budeme lépe informováni o efektivních způsobech, jak pomoci žákům s problémy se záškoláctvím. Tento cíl nám tedy poskytne praktický náhled na prevenci a pomoc žákům v jejich potřebě.

3. Analyzovat roli MP a VP v prevenci záškoláctví.

Třetí cíl byl stanoven s cílem lépe porozumět, jak metodici prevence a výchovní poradci přispívají k prevenci záškoláctví. Jejich znalosti a zkušenosti mohou hrát klíčovou roli při zjištění a řešení problémů spojených se záškoláctvím, což může vést k úspěšnější prevenci a podpoře žáků, kteří se s tímto problémem potýkají.

4. Identifikovat hlavní překážky v implementaci prevence záškoláctví.

Poslední cíl jsme zvolili, neboť je nezbytný ke kompletnímu porozumění procesu prevence záškoláctví. Díky tomuto cíli můžeme lépe řešit překážky, které mohou bránit úspěšné implementaci nových opatření. Tím se zlepší účinnost prevence záškoláctví a zajištění podpory pro žáky s tímto problémem.

4.2 Výzkumné otázky

1. Jaký je obsah intervence školy v problematice se záškoláctvím?
2. Jaké jsou hlavní příčiny záškoláctví?
3. Jaké strategie používají školy v prevenci záškoláctví?
4. Jakou roli hraje metodik prevence a výchovná poradce v prevenci pro záškoláctví?

5. Jaké jsou hlavní překážky v implementaci prevence záškoláctví?

4.3 Výzkumný soubor

V závislosti na typu prováděného výzkumu mohou být respondenti vybráni náhodně nebo prostřednictvím účelového výběru. Pro náš výzkum jsme se rozhodli využít metodu účelového výběru založeného na specifických kritériích. První respondent byl vybrán cíleně, s důrazem na předem stanovená kritéria. Poté jsme upřednostnili techniku sněhové koule, což je metoda, kdy již vybraný účastník doporučuje další osoby, jež by mohly přinést hodnotné informace pro náš výzkum (Reichel, 2009). Tato strategie se ukazuje jako velmi účinná pro identifikaci respondentů s určitými specifickými vlastnostmi. Protože náš výzkum zkoumá určité téma, měli bychom definovat kritéria výběru, protože na celou problematiku se budeme zaměřovat právě jejich pohledem. Celkem jsme se dotazovali 4 respondentů. Výzkumný soubor tvoří 2 výchovní poradci a 2 metodici prevence, kteří zároveň působí jako vyučující. Kritéria, která jsme si stanovili pro výběr účastníků, zahrnují následující podmínky:

1. Profesionální kvalifikace a zkušenosti:

- metodici prevence a výchovní poradci by měli mít odpovídající vzdělání a odborné znalosti v oblasti pedagogiky, psychologie nebo sociální práce,
- je také důležité, aby měli praxi v práci s dětmi a mládeží, ideálně přímo ve školním prostředí nebo oblasti prevence školního neúspěchu a záškoláctví,

2. Zkušenosti s intervencemi a programy prevence:

- preferovaní by měli být odborníci, kteří mají zkušenosti s návrhem, implementací a hodnocením intervenčních programů zaměřených na prevenci záškoláctví,

3. Etnická integrita a empatické schopnosti:

- důležitá je i schopnost empatie a porozumění problémům a potřebám žáků, stejně jako etický přístup k zacházení s citlivými informacemi.

Přesné požadavky a předpoklady pro vykonávání profese metodika prevence a výchovního poradce nalezneme v zákoně č. 563/2004 Sb. Jedná se o Zákon o pedagogických pracovnících (Česko, 2004). Pokud bychom jako výzkumný soubor zvolili žáky, poměrně těžce by přiznali, že za školu chodí a jejich odpovědi by mohly být tak zkreslené. Pokud bychom se v naší práci dotazovali rodičů, neměli bychom dostatek informací, protože ti

mnohdy ani o dané problematice neví. S každým respondentem jsem spolupracovala jednotlivě, prostřednictvím osobního setkání. Předem jsme se s respondenty dohodli na stanoveném čase. Rozhovory trvaly 40 minut a byly nahrávány na přenosné nahrávací zařízení. Rozhovory byly zcela anonymní.

4.4 Výzkumný nástroj

Jelikož jsme zvolili kvalitativní výzkum, jako výzkumný nástroj byl vybrán hloubkový rozhovor, který byl polostrukturovaný. Podle Mišoviče (2019) je tento druh rozhovoru oblíbený z důvodu dostupnosti, flexibility a pochopitelnosti. Jako základ je konverzace, která již zkušenému výzkumníkovi umožní měnit frekvenci pořadí a rychlost otázek, v závislosti na dané situaci, což je výhodným prostředkem k efektivnímu získání informací. Pořadí otázek tedy není pevně stanovené a v průběhu může dojít k jejich záměně. Respondenti byli osloveni telefonicky i e-mailem, kde byli informováni o samotné práci, o čem pojednává a jakým způsobem rozhovory proběhnou. Respondentům jsme vysvětlili, že rozhovory budou zcela anonymní a slouží pouze pro účely našeho výzkumu. Pro jistotu na začátku každého rozhovoru jsme si ověřili jejich poučný souhlas. Souhlas přijali všichni, tedy souhlasili s nahrávacím zařízením do výzkumného šetření. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014) V rozhovoru se soustředíme na několik hlavních aspektů týkajících se záškoláctví. Nejprve se ptáme na to, jaké jsou hlavní příčiny tohoto problému. Také se zaměřujeme na strategie, které školy využívají k prevenci a zajímá nás, jakou roli vlastně má metodik prevence a výchovný poradce v dané problematice. Poslední bod je věnován hlavním překážkám, které brání úspěšné implementaci preventivních opatření.

5 ANALÝZA DAT

V této kapitole se zaměříme na analýzu a interpretaci dat, která byla shromážděna během provedeného výzkumu šetření. Pro výzkum intervence školy do problematiky záškoláctví využijeme metodologii zakotvené teorie neboli „Grounded Theory“. Tuto výzkumnou metodu v 60. letech 20 století vyvinuli sociologové Barney G. Glaser a Anselm L. Strauss. Jejím cílem je vytvoření teorie přímo z dat získaných během výzkumu, aniž by data byla vtěsnávána do již existující teoretické rámcové struktury. Díky tomu je zakotvená teorie ideální pro kvalitativní výzkum, který hledá hlubší pochopení sociálních jevů z pohledu těch, kteří je prožívají. Zakotvené teorie slouží k objevování nových perspektiv a teorií, které vycházejí přímo z reality dat. Tento přístup umožňuje lepší pochopení studovaného jevu, což je zásadní v situacích, kdy o dané problematice existuje málo znalostí nebo když chceme jevy prozkoumat z nových úhlů pohledu. Pro nás, jakožto výzkumníci zkoumající problematiku záškoláctví, to představuje obrovskou výhodu. Potřebovali jsme metodologii, která by umožnila hluboce proniknout do zkušeností a perspektiv učitelů, metodiků prevence nebo výchovných poradců, a zakotvená teorie se jevila jako ideální nástroj. Cílem práce nebylo pouze pochopit, proč k záškoláctví vůbec dochází, co je jeho důvodem, ale také identifikovat možná řešení a strategie, jak se této problematice efektivně věnovat. Proces výzkumu zahrnuje několik klíčových kroků, jako je sběr dat a kódování dat – otevřené, axiální selektivní kódování, a také vytváření diagramů a sestavování teorie. Tyto kroky umožňují postupné budování teorie.

5.1 Otevřené kódování

První fází metodologie zakotvené teorie, kterou jsme aplikovali na analýzu respondentů v rámci této práce, je proces známý jako otevřené kódování. Tento krok je zásadní pro začátek práce s daty, jelikož nám umožní rozdělit shromážděné informace na základní koncepty a kategorie. Cílem otevřeného kódování je identifikovat, pojmenovat a kategorizovat fenomény nacházející se v datech, což nám umožní hlouběji porozumět problematice záškoláctví.

„Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“ (Švaříček, Šedřová a kol., 2014, s. 211).

Při otevřeném kódování jsme pečlivě zpracovali rozhovory a shromáždili informace, abychom identifikovali opakující se téma nebo pojmy. Každý kód reprezentuje nějaký element nebo ideu, která vyplynula z dat. Tento proces vyžaduje, abychom byli nejen pozorní k detailům v datech, ale také abychom měli schopnost abstraktního myšlení, jelikož z jednotlivých konkrétních příkladů budeme abstrahovat širší kategorie. Po identifikaci těchto kódů je dalším krokem jejich uspořádání do větších kategorií. Tyto kategorie pomáhají lépe organizovat data a připravit půdu pro další kroky výzkumu – axiální a selektivní kódování.

Integrace kategorií

Při analýze dat o záškoláctví jsme identifikovali několik hlavních kategorií, které nám umožňují lépe chápat různé stránky a složitosti tohoto problému ve školách. Rozhovory jsme opakovaně prošli, zanalyzovali a kódovali. Poté, co jsme identifikovali vzájemné souvislosti mezi jednotlivými kódy, jsme je seskupili do relevantních kategorií, které vypadají následovně:

- Proč studenti nechodí do školy?,
- Jak škola pomáhá studentům?,
- Spolupráce a komunikace ve školním prostředí,
- Překážky a zpětná vazba.

Tyto kategorie nám pomáhají lépe pochopit různé stránky záškoláctví. Podíváme se na to, proč někteří studenti do školy nechodí, jak školy plánují a zlepšují své metody, programy, které mají předejít záškoláctví nebo s ním pomoci. Také se zaměříme na to, jak spolu učitelé, poradci a další pracovníci ve škole spolupracují, prozkoumáme, co jim v práci brání, a podíváme se na to, jak školy hodnotí, jak dobře jejich metody fungují. Kategorie jsou podloženy přímými výroky účastníků, které přesně vystihují jejich zkušenosti a pohledy na problematiku.

1. Kategorie: Proč studenti nechodí do školy?

Zaměříme se zde na identifikaci a pochopení hlavních faktorů vedoucích k absenci studentů.

Tabulka 1 – Kódy první kategorie

Kategorie	Kódy
Proč studenti nechodí do školy?	Negativní dopad rodinných konfliktů
	Pocit odcizení ve školním prostředí
	Setkání se s šikanou
	Nedostatek podpory od učitelů

(vlastní výzkum, 2023-2024)

V našem rozhovoru s respondenty, kteří se na školách věnují řešení problémového chování studentů, se ukázalo, že hlavní příčinou absencí žáků jsou rodinné problémy. „...další častý problém, na který narážím, jsou nějaké problémy doma. Ať už se to týká třeba jen peněz, anebo jsou rodiče natolik zaneprázdnění a tomu dítěti se vůbec nevěnují.“ (R4) „No, když se bavíme o záškoláctví, tak fakt hodně často vidím, že za tím stojí nějaké rodinné problémy. Často za mnou děcka chodí, že mají doma zrovna nějaké blbé období joo., že se jim třeba rodiče dost často hádají nebo se dokonce rozvádějí. Nebo mi nedávno jeden student doslova řekl, že „ho rodiče za tu známku zabijou“, což mi přišlo přehnané, ale jak jsem se na něho podíval, vypadal fakt nervózně... ty děcka to berou fakt těžce a potom není divu, že nepřijdou do školy.“ (R2) Tyto domácí konflikty a neshody mezi rodiči významně ovlivňují emocionální a psychologický stav dětí. A situace z výpovědi respondenta může mít dost velký dopad na to, jestli mají chuť a sílu jít do školy. „Občas vidíme, že když jsou doma neustálé konflikty, studenti přijdou do školy unavení, nebo naopak vystresovaní a nedokáží se soustředit. Pak to dopadne tak, že buď nějaký předmět vynechají nebo do školy nedojdou vůbec.“ (R3) Podle respondenta je tohle jeden z hlavních důvodů, proč se snaží s rodinami spolupracovat a nabízet jim pomoc, aby se situace doma zklidnila.

Dalším důvodem, proč studenti občas vynechají školu, je pocit odcizení, který zažívají ve školním prostředí. Tento pocit může být vyvolán řadou faktorů, studenti například nezapadají mezi své vrstevníky, jsou nedostatečně zapojováni do školních aktivit a často se pak potýkají s šikanou. „Mnoho studentů, se kterými pracuji, má pocit, že do školního kolektivu prostě nepasují. Často se tak cítí, protože se liší svým osobním stylem nebo zájmy od ostatních, což jim znemožňuje zapadnout mezi spolužáky.“ (R4) Další respondent jednoznačně souhlasí a dodává: „Vzpomínám si na jednu studentku, u které se vyvinula tzv.

fobie ze školního prostředí. Pamatuji si, že ji nešel jeden konkrétní předmět a učitel, který předmět vyučoval, byl znám svým přístupem. Během hodiny ji veřejně zesměšnil kvůli jedné nepatrné chybě a od té doby měl na ni neustálé připomínky, protože si zřejmě myslel, že se studentka jenom fláká. Potom tak vypadala v očích i ostatních spolužáků...“(R1) Tato zkušenost podle respondenta způsobila, že se studentka bála chodit na tento předmět a postupně i do třídy.

Pocit nezapadnutí do školního kolektivu, nedostatečná integrace do školních aktivit nebo odlišnost v osobním stylu, mohou vytvářet podmínky, ve kterých se šikana stává častějším jevem. (R4): „Tyto odlišnosti někdy vedou k tomu, že se stávají terčem šikany. Spolužáci dokážou být někdy fakt krutí a využívají jakoukoli viditelnou odlišnost jako záminko pro posměšky, anebo dokonce agresivní chování.“ Šikana je seriózní problém, který může vést k tomu, že se studenti cítí ve škole ohrožení a raději se jí vyhýbají. „...po tomto incidentu se její spolužáci začali chovat, řekl bych odmítavě.“(R1) Tohle je smutný příklad i toho, jak mohou chování a postoje dospělých ovlivnit vnímání studentů a vytvářet nepřátelské prostředí.

Výpověď respondenta (R1) nám krásně zdůrazňuje, jak zásadní roli hraje podpora učitelů ve vzdělávacím procesu studentů. „Když učitelé ukazují svou podporu a pochopení, může to samozřejmě zvednout sebevědomí a motivovat studenty k lepšímu. Ale pokud ta podpora chybí a mají učitelé negativní přístup, tak samozřejmě, že to ty studenty stresuje a pak odmítají tady ten stres podstupovat znova tím, že do školy prostě nepůjdou.“(R1)

2. Kategorie: Jak škola pomáhá studentům?

V následující části se zabýváme různými způsoby, jak školy pomáhají svým studentům v jejich osobním či akademickém rozvoji. Zkoumáme různé strategie a iniciativy, které školy využívají k podpoře studentů.

Tabulka 2 – Kódy druhé kategorie

Kategorie	Kódy
Jak škola pomáhá studentům?	Vzdělávací semináře a workshopy
	Mentoring
	Psychologická podpora a poradenství
	Zlepšení třídního a školního klimatu
	Spolupráce se sociálními službami
	Změny k lepšímu

(vlastní výzkum 2023-2024)

Respondenti zdůraznili důležitost pořádání vzdělávacích seminářů a workshopů. (R3) „Snažíme se v rámci možností pořádat různé besedy a přednášky, kde se snažíme studentům ukázat, jak si poradit třeba s takovým stresem a jak se efektivně učit. (R4) „Cílem je určitě dát nějaké praktické tipy a triky, které můžou využít nejen ve škole, ale i mimo ni... kromě toho pořádáme různé interaktivní workshopy zaměřené třeba na budování sebevědomí, komunikaci a týmové práce.“ Tyto aktivity, nejen informují a vzdělávají studenty o rizikovém chování a strategiích zvládnání stresu, ale také poskytují praktické návody, které mohou využít v každodenním životě. „Naše škola kladně přistupuje k preventivním aktivitám, jakými jsou například tematicky zaměřené přednášky a diskuse, které se věnují především problematice šikany a jiných rizikových chování.“ (R1) „Tak, pokud mluvíme o našem přístupu, tak určitě musím zmínit besedy, které pořádáme. Týkají se témat rizikových chování, šikany...“ (R2) Tyto vzdělávací semináře, co školy pořádají, jsou velmi oblíbeným způsobem. Školy tak přistupují k preventivním opatření ve vzdělávání, a to nejen v oblasti šikany, ale dalších rizikových chování, což pomáhá vytvářet bezpečnější a podporující prostředí pro všechny studenty.

Během rozhovorů jsme se dozvěděli, že velmi účinnou strategií je taky tzv. „mentoring“. Tyto mentoringové programy ve školách spojují např. starší studenty s mladšími, kterým pomáhají se studiem, anebo dokonce se vypořádat s jejich problémem. „Náš mentoringový program se zaměřuje na nějaké vytváření důvěrných vztahů mezi studenty. Pomáhá to hlavně mladším žákům zlepšit nějaké sebe vědomí a motivaci.“ (R3) Díky tomuhle programu jsme se také zjistili, že to není jen o doučování. Taky se studenti učí, jak se mezi sebou bavit a jak být takovými vzorem, co ukazuje cestu. „...u nás ovšem tento program neslouží pouze k nějaké akademické pomoci. Snažíme se naučit naše mentory, jak efektivně komunikovat a jak být opravdu nějakým jako vzorem pro mladší žáky.“ (R2) Ne všude samozřejmě mentoringový program je. Na některých školách se bohužel nevyskytuje, a podle některých respondentů je to i škoda, ale i přesto se s ním někteří setkali. „... bohužel není, ale na škole, kde jsem dříve působila, jsem se s tím setkala, než jsem přešla sem.“ (R4)

Psychologická podpora a poradenství ve školách jsou nedílnou součástí prevence a řešení rizikového chování, jako je záškoláctví. „...společně s nimi se snažíme pochopit, proč dělají to, co dělají, a pak společně hledáme způsob, jak jim pomoci.“ (R2) Tento přístup k porozumění studentům a jejich problémům je pozoruhodný. Tím, že respondenti se

s nimi snaží pochopit jejich motivace a důvody za jejich chování, můžou tak najít efektivnější způsoby, jak jim pomoci. „...a hledáme způsoby, jak mu co nejlépe poradit. Může to být třeba individuální rozhovor, nějaká skupinová podpora nebo jistá spolupráce se školním psychologem.“(R1) „Zaměřujeme se na to, abychom už v raných fázích identifikovali a předešli rizikovému chování. Spolupracujeme rozhodně s učiteli a s naší paní psycholožkou...“ (R4) Podle našich výpovědí, se pracovníci ve školním zařízení snaží být opravdu preventivní a reagovat co nejdříve na riziková chování. Společně se snaží vytvořit prostředí, kde se studenti cítí v pohodě a v bezpečí.

Pozitivní a podporující klima ve třídách a ve škole celkově může mít taky významný vliv na akademické úspěchy, sociální interakce a celkový pocit příslušnosti studentů. „Díky pocitu nepřijetí v dané třídě, se taky snažíme posílit dané klima třídy, a to pomocí různých aktivit a akcí, které vlastně budují a posilují vztahy mezi studenty. (R3) Výpověď respondenta poukazuje na to, že pocit nepřijetí může negativně ovlivnit prostředí ve třídě, a proto se zaměřuje na posilování vztahů mezi studenty prostřednictvím různých aktivit a akcí. „Na základě tohoto zjištění jsme ve třídě zavedli různé teambuildingové aktivity ... tím se klima ve třídě postupně zlepšilo, a i studentovi se začlo vést líp...“ (R1) Zavedení různých teambuildingových aktivit jasně svědčí o snaze o posílení vztahů mezi studenty a o vytvoření prostředí, které podporuje spolupráci a pozitivní interakci. Zlepšení klimatu ve třídě má vliv nejen na celkovou atmosféru, ale také na jednotlivé studenty, jak naznačuje zmínka o tom, že se jednomu studentovi začalo vést lépe.

Ovšem někdy se můžeme setkat i s případy, kdy škola sama není schopna poskytnout potřebnou pomoc studentů a jejich rodinám. A v takových situacích je potřeba zapojit sociální služby, které disponují potřebnými zdroji a know-how pro řešení specifických problémů. „... ano, je to součást našeho běžného postupu. Když u nějakého žáka nastane vysoký počet neomluvených absencí, okamžitě podáváme hlášení a kontaktujeme příslušné instituce.“(R4) Respondentka jasně popisuje standartní postup škol v reakci na vysoký počet neomluvených absencí u studentů. Ukazuje se, že tato praxe není ojedinělá, ale součást běžného postupu. Každá škola podává hlášení a kontaktuje instituce, jako je OSPOD či policie ČR. „...osobně jsem měl výbornou zkušenost s policií ČR. Typicky se to stalo, při případu porušování školního řádu, ale v souvislosti s krádeží a fyzickou agresí ...“ (R3) Respondent zde potvrzuje, že se občas setkají se situacemi, které přesahují jejich odbornou způsobilost.

V poslední části kategorie se snažíme podtrhnout důležitost neustálého zlepšování přístupu k prevenci záškoláctví dle výpovědí respondentů. „...*tak asi mi hlavně přijde, že bychom měli víc podporovat a školit naše učitele a personál celkově.*“ (R2) Respondent se domnívá, že je opravdu důležité, aby všichni, kdo pracují se studenty, měli vhodné školení k rozpoznání příznaků záškoláctví a účinné reakce na ně. „*Podle mě by to mohla být jedna z nejlepších změn, kterou bychom u nás mohli udělat, protože se občas fakt stane, že někteří učitelé nevěnují tomu pozornost a buď to ignorují nebo to řeší poznámkami ...*“ (R2) Takové školení by tedy mohlo přispět k zajištění toho, aby učitelé byli lépe vybaveni k aktivnímu a efektivnímu řešení problému záškoláctví. Další respondent ovšem navrhuje, že by škola měla více komunikovat s rodiči, aby předešla záškoláctví. „*Možná zlepšit způsob, jakým škola komunikuje s rodiči. Více pravidelných setkání nebo workshopů pro rodiče, kde by byli informováni o tom, jak by mohli doba třeba podporovat své dítě.*“ (R4) Tyto výroky respondentů nám říkají, že aby studenti měli ve škole podporu, musíme neustále hledat nové a lepší, způsoby, jak předcházet problémům, které mohou studenty postihnout.

3. Kategorie: Spolupráce a komunikace ve školním prostředí

Tato kategorie se zaměřuje na spolupráci a koordinaci mezi různými rolemi ve školním prostředí, jako jsou metodici prevence, výchovní poradci a další pedagogičtí pracovníci.

Tabulka 3 – Kódy třetí kategorie

Kategorie	Kódy
Spolupráce a komunikace	MV/VP spolupráce
	Komunikace
	Role ve strategii

(vlastní výzkum 2023-2024)

Spolupráce MV a VP je důležitá pro úspěšnou implementaci strategie a opatření na prevenci záškoláctví. „*No, s výchovnými poradci spolupracujeme hodně úzce, protože to fakt pomáhá udržet všechno na jedné lodi, co se týče pomoci studentů.*“ (R1) „*Jsem přesvědčený, že spolupráce mezi metodiky a výchovnými poradci je klíčová. Je důležité, aby obě strany byly aktivně zapojeny do plánování a snažily se společně najít způsoby, jak pomoci žákům v jejich školním prostředí.*“ (R2) Tato spolupráce přináší synergické výhody

a umožňuje školám pak lépe reagovat na potřeby studentů a poskytovat jim účinnou podporu v jejich vzdělávacím procesu.

A tak přecházíme ke kategorii týkající se komunikace mezi MP a VP. „*Tak, my se naším metodikem prevence snažíme řešit téměř všechny situace, kdy žák má nějaké třeba emoční obtíže nebo má potíže se začleněním do kolektivu...*“ (R3) „*Když si všimneme, že někdo má problémy, hned to dáme vědět VP a společně se podíváme na to, co by mohlo být za tím.*“

(R1) Z výpovědí respondentů vidíme, že bez této spolupráce a efektivní komunikace by bylo obtížné účinně reagovat na emoční problémy nebo sociální výzvy, kterým žáci čelí. MP a VP v komunikaci nejsou samozřejmě jediní účastníci. Škola se také zapojuje do komunikace i s ostatními zaměstnanci, a především s rodiči a žáky. Otevřená komunikace mezi všemi zúčastněnými stranami jsou důležité pro to, aby se zjistili potřeby a problémy a adekvátně na ně reagovalo. „*Samozřejmě k mé práci patří komunikace s dalšími učiteli, výchovnými poradci a vedením školy, abychom měli jasno v tom, jaká prevence je potřeba a jak ji nejlépe zvládnout*“ (R2) „*...s VP samozřejmě často, pokud to jde, komunikuje s rodiči a snaží se je udržet v obraze o tom, jak jejich dítěti pomáháme, což je za mě taky důležité.*“ (R1) Komunikace u MP a VP hraje významnou roli při zjišťování potřeb žáků a koordinaci preventivních opatření.

Nic méně pojďme se podívat hlouběji na skutečnou roli MP a VP. „*Jako metodik prevence se samozřejmě aktivně zapojuji do tvorby strategií a opatření. Tvořím a kontroloju realizaci preventivního programu, zajišťuju, aby učitelé byli dobře připraveni na to, jak pomoci studentům...*“ (R3) „*...samozřejmě jsem součástí vytváření preventivního programu, plánuji různé akce nebo jednotlivé zásahy, které by mohly studentům pomoc vrátit se zpět na správnou cestu.*“ (R1) Oba respondenti zdůrazňují aktivní roli při tvorbě implementaci preventivních opatření. Výpovědi poukazují na to, že jejich práce není pouze o plánování, ale také o dohledu na realizaci programu a podpoře pedagogického personálu. „*Tak, spolupracuji s různými lidmi mimo školu, jako jsou krajský školní koordinátor prevence rizikového chování, policie, psychologové atd. Snažím se, aby všichni, co ve škole pracují, měli nejnovější info a materiály o tom, jak předcházet rizikovému chování a když se něco stane, snažím se to vyřešit a zaznamenávat, co a jak se dělo.*“ (R1) Respondent ještě dodal, že jako metodik musí spolupracovat s lidmi mimo školu. Snaží se, aby všichni ve škole měli aktuální informace o prevenci rizikového chování. Tak podporuje bezpečné a podpůrné prostředí pro studenty. I když existuje určitý překryv rolí MP a VP, povinnosti výchovného poradce se mohou lišit. „*...uvědomuju si, že každý žák je jedinečný a má své vlastní potřeby, takže mou předností jsou především individuální schůzky se studentem,*

pokud má problém a rád by ho nejprve řešil v soukromí. Samozřejmě se dále radím s našim metodikem o dalším opatření.“(R4) Skrze individuální schůzky se studenty vytvářejí důvěrné prostředí, kde by se žáci měli cítit pohodlně a mohou otevřeně hovořit o svých obtížích.

Všechny tyto výpovědi ukazují, že spolupráce mezi metodiky prevence a výchovnými poradci je klíčová pro úspěšnou prevenci a podporu studentů ve školním prostředí.

4. Kategorie: Překážky a zpětná vazba

V poslední části se zaměříme na to, co stojí podle respondentů v cestě efektivní realizaci preventivních opatření ve školách, jak hodnotí účinnost programů na svých školách a jakou zpětnou na ně poskytují.

Tabulka 4 – Kódy čtvrté kategorie

Kategorie	Kódy
Překážky a zpětná vazba	Překážky
	Hodnocení efektivity
	Komponenty úspěšné prevence

(vlastní výzkum 2023-2024)

„Jednou z největších věcí je často nedostatek času a zdrojů. Máme spoustu nápadů a plánů, ale někdy prostě chybí lidi nebo peníze na to, abychom všechno stihli a udělali tak, jak bychom chtěli“ (R2) *„A technologie? No, když nemáme pořádné vybavení, tak to fakt komplikuje věci. Některé moderní metody jsou nedostupné a musíme se spoléhat na starší technologie, které nejsou až tak efektivní...“*(R3) Omezený čas a nedostatečné finanční zdroje mohou výrazně omezit kapacitu škol v poskytování komplexní podpory a péče o studenty. Tato situace může pak ztížit školám adekvátně reagovat na individuální potřeby. *„Složitá byrokracie. Víte, ve školách musíme dodržovat spousty pravidel a procedur, a někdy to zabere hodně času, než se něco schválí nebo než můžeme zahájit nový program.“*(R1) Podle této výpovědi ve školním prostředí také často dochází k prodlevám v procesu schvalování nových programů a iniciativ kvůli dodržování mnoha pravidel a procedur. To ovšem může zpomalit spuštění nových projektů a akcí. *„A pak samozřejmě výzva s adaptabilitou učitelů a školy na nové myšlenky.“* (R1) Respondent také reaguje na překážku, kterou představuje adaptace učitelů a školy na nové myšlenky.

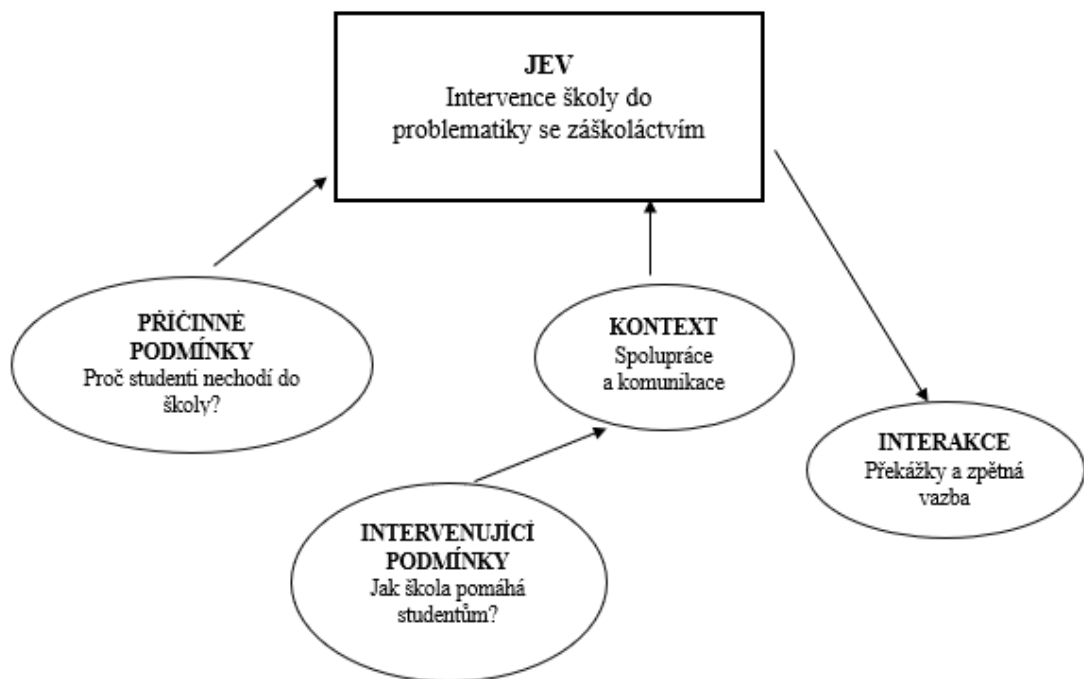
Podle něj je občas obtížné přesvědčit kolegy, že změna je prospěšná, a že nové metody skutečně mohou přinést užitek studentům.

Dalším důležitým aspektem je hodnocení účinnosti těchto strategií a programů. Během našich rozhovorů s respondenty jsme zjistili, jaké metody používají k hodnocení efektivit svých intervencí. „...*tak využíváme rozhodně dotazníků, abychom získali nějakou zpětnou vazbu od našich studentů, taky od rodičů a učitelů. Umožňuje nám to pak líp hodnotit, jak jsou naše programy vnímány ..*“ (R4) „...*anebo jsme taky dělali ankety a dotazníky, které jsme rozdali mezi studenty, učiteli i rodiči, abychom zjistili, jak se jim naše aktivity zdají a jaký mají na ně názor.*“ (R2) Výpovědi naznačují, že je často využíváno dotazníků a anket k hodnocení efektivit. Analyzování odpovědí z těchto dotazníků, jim umožňuje lépe porozumět účinnosti a úspěšnosti svých aktivit a přizpůsobit je potřebám a preferencím účastníkům. „*Samozřejmě sledujeme školní docházku, takže vidíme, jestli zda se absence třeba daného žáka zlepšila nebo naopak zhoršila*“ (R1) „*Tak jestli se za metodu považuje sledování docházky tak to ...*“ (R2) Další metodou pro hodnocení, je sledování školní docházky. Tento přístup jim umožňuje monitorovat změny v docházce žáků a posoudit, zda se situace zlepšuje nebo zhoršuje. „...*ale často o takových účinnostech se snažíme diskutovat právě s učiteli na poradách, dále i s rodiči a studenty pokud, je čas a příležitost.*“ (R3) Podle respondentů je diskuse s učiteli, rodiči a studenty další metodou, jak zhodnotit účinnost intervencí. Tato otevřená komunikace jim poskytuje lépe rozumět tomu, jak jsou jejich programy vnímány a jaký mají vliv na žáky.

Během rozhovorů jsme se ptali respondentů na to, co podle nich nejvíce přispívá k úspěšné prevenci záškoláctví. „*Určitě nějaká spolupráce a komunikace mezi učiteli, rodiči ...*“ (R1) „*Za mě je důležité, aby rodiny spolupracovali se školou, jsou to hlavně oni, kteří mohou těmto problémům zabránit...*“ (R3) Respondenti se shodli, že spolupráce mezi učiteli a rodiči je opravdu důležitá. Podtrhují, že úspěšné řešení tohoto problému vyžaduje aktivní zapojení rodin, které mohou být důležité v roli jeho předcházení. „*Jednoznačně je důležité vytvořit podporující a inkluzivní školní prostředí ... tímto kladu hlavně důraz na posílení vztahů ve třídách*“ (R4) Tímto nám respondentka říká, že je také důležité, aby ve škole vládla přátelská atmosféra. „...*a taky nějaký proaktivní přístup – nečekat, až se problémy projeví, ale aktivně pracovat na vytváření pozitivního školního prostředí.*“ (R1) A na závěr je samozřejmě důležité, abychom nečekali, až se problémy ve školním prostředí objeví, ale aktivně pracovat na tom, aby se pozitivní atmosféra ve škole udržela a posilovala.

5.2 Axiální kódování

Axiální kódování je dalším krokem v procesu zakotvené teorie, který se zaměřuje na propojení kategorií a podkategorií identifikovaných během otevřeného kódování. Tento proces umožňuje vytvářet a testovat vztahy mezi různými koncepty, a tím hlouběji prozkoumat dynamiku strukturu zkoumaného jevu. V této práci se axiální kódování stává mostem mezi shromážděnými daty a jejich hlubší analýzou. Pomocí tohoto kroku jsme analyzovali, jak jsou jednotlivé kategorie a kódy snojeny, a hledali jsme vztahy, které mohou objasnit příčiny, důsledky, kontexty a interakce. (Mišovič, 2019)

Obrázek 1 – Paradigmatický model

První částí modelu je jev. Tímto jevem, kterému věnujeme pozornost, je intervence školy, což představuje i hlavní naši myšlenku se kterou pracujeme a analyzujeme ji během celého výzkumu.

Příčinná podmínka je v podstatě takovým faktorem, který přímo přispívá k vytváření určitého jevu nebo situace. Kategorie „Proč studenti nechodí do školy“ byla zvolena v pragmatickém modelu jako příčinná podmínka, protože obsahuje další faktory, které mohou přímo ovlivnit, proč někteří studenti radši zůstávají doma místo toho, aby chodili do školy. Těmi jsou například rodinné konflikty, pocit odcizení ve školním prostředí, šikana a také nedostatek podpory od učitelů. Všechny tyto podmínky mohou vyvářet nepříjemné prostředí pro studenty a způsobovat jim dokonce strach z návratu do školy.

Další součástí modelu jsou intervenující podmínky, kde byla označena kategorie Jak škola pomáhá studentům? Její prvky představují aktivní intervence, které škola využívá s cílem pomoci studentům. Zaměřují se na vytvoření podpůrného a inkluzivního prostředí ve škole a na poskytnutí potřebné pomoci studentů při vypořádání se s problémy, jako je například absenční neúčast, šikana nebo pocit odcizení ve školním prostředí. Tímto způsobem škola aktivně reaguje na problémy, se kterými se studenti mohou setkat, a snaží se je řešit.

V další části modelu jsme za kontext, který je v podstatě nesdílňnou součástí jevu, jehož podstatou je obsah samotného jevu, pojali kategorii „Spolupráce a komunikace“. Pojednává o spolupráci mezi vedením školy, výchovnými poradci a metodiky prevence, komunikaci mezi jednotlivými aktéry apod.

Poslední částí modelu je tzv. interakce, na kterou mají vliv intervenující podmínky. Pro tuto interakci jsme zvolili kategorii „Překážky a zpětná vazba“, která se zabývá překážkami, které mohou ovlivňovat úspěšnost poskytování pomoci studentům. Zároveň se věnuje zpětné vazbě, která usnadňuje analýzu účinnosti a efektivity používaných strategií.

5.3 Selektivní kódování

Selektivní kódování představuje finální etapu metodologie zakotvené teorie, kdy dochází k integraci syntéze všech dosud získaných poznatků s cílem vytvořit ucelenou teorii, která odpovídá na výzkumnou otázku práce. Na základě údajů, které jsme si postupně zpracovali v axiálním kódování jsme vybrali centrální kategorii. Centrální kategorie by měla být hlavním prvkem, který propojuje ostatní kategorie a poskytuje hlavní směr pro teorii.

V tomto případě se jako centrální kategorie jeví „Intervence školy“. Tato kategorie je středobodem, kolem kterého se točí celý model a všechny ostatní kategorie jsou s ní nějakým způsobem spojeny.

Účinná intervence školy v problematice záškoláctví vyžaduje celkový přístup, který zahrnuje vytváření podpůrného prostředí, aktivní zapojení školy a komunikaci mezi všemi zúčastněnými aktéry. Příčiny absencí, jako jsou nejčastěji rodinné problémy, pocit nějakého odcizení ve škole, šikana nebo nedostatek podpory od učitelů, jsou hlavními důvody, proč někteří studenti do školy nechodí. Škola aktivně reaguje na tyto problémy s cílem řešit tyto překážky. Intervence ve většině případech zahrnují nějaké vzdělávací semináře a workshopy, psychologická podpora a poradenství, mentoring, snaha o zlepšení třídního klimatu, spolupráce se sociálními službami. Dále je důležitá spolupráce mezi vedením školy, VP a MP, komunikace mezi jednotlivými aktéry školy a také identifikace jistých překážek ve vytváření prevencí a zpětná vazba, které usnadňují analýzu účinnosti a efektivity používaných strategií.

6 INTERPRETACE DAT

V následující části se zaměříme na interpretaci dat využitím výzkumných otázek týkajících se našeho zkoumaného problému. Data jsme získali pomocí polostrukturovaných rozhovorů s metodiky prevence a výchovnými poradci. K analýze jsme využili design zakotvené teorie, který zahrnuje otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. Na základě této analýzy jsme byli schopni odpovědět na výzkumné otázky:

Jako první otázku, kterou jsme si stanovili a na kterou jsme chtěli znát odpověď byla, jaké jsou vlastně hlavní příčiny záškoláctví? Jednou z hlavních příčin byly několikrát zmiňované **rodinné problémy**. Podle respondentů se tak děje, kvůli nedostatkům financí, nebo výskytu častých hádek v rodině, a to může u studenta vyvolat jisté napětí a stres. Dlouhodobý stres pak může ovlivnit schopnost koncentrovat se, udržet si mentální pohodu a zvládat každodenní úkoly. Další hlavní příčinou je **pocit izolace či nepřijetí ve školním prostředí**. Studenti se také často potkávají s pocitem nějakého nepochopení ze strany svých vrstevníků nebo i učitelů, což následně vede k úzkostem a strachu z přítomnosti ve školním prostředí. Třetím faktorem přispívající k záškoláctví je samotná **šikana**, což není nic nového, ale je to stále nevyřešená věc. Pokud se studenti necítí začlenění do školního kolektivu kvůli své odlišnosti například v osobním stylu nebo zájmům, mohou se stát hlavním terčem pro šikanu. Je to vážný problém, který může mít dopad na psychické i emoční zdraví studentů. A v neposlední řadě je také příčinou **nedostatečná podpora od učitelů**. Podle výpovědi respondentů je zřejmé, že podpora a pochopení ze strany učitelů je důležitá při formování sebevědomí a motivace studentů. Takže, pokud chybí podpora a učitelé projevují negativní přístup, vede to samozřejmě k odmítání navštěvovat školu.

Dále jsme se chtěli dozvědět jaké strategie volí respondenti k řešení záškoláctví. Těmito strategiemi jsou například **různé přednášky o záškoláctví a workshopy**. Tyto aktivity pomáhají informovat a vzdělávat studenty o zvládání stresu, budování si sebevědomí, komunikaci apod. Díky nim studenti získávají praktické rady, které mohou využít nejen ve škole, ale i v běžném životě. **Mentoringové programy** jsou další vzdělávací strategií, která je taktéž účinná v prevenci. V programech většinou starší studenti pomáhají mladším. Pomáhá vytvářet důvěrné vztahy mezi studenty a také v motivaci. Ve strategii hraje i důležitou roli **psychologická podpora a partnerství ve školách**. Pracovníci ve školách, společně s psychologickými poradci, se zaměřují na pochopení důvodů za chováním studentů, což také pomáhá najít efektivní způsoby, jak jim pomoci. Další strategie se zaměřuje na **školení učitelů a personálu školy**, aby byli schopni rozpoznat příznaky

záškoláctví a adekvátně na ně reagovat. Poslední strategie spočívá v **komunikaci mezi školou a rodiči či zákonnými zástupci studentů**. Všechny tyto strategie mají za cíl aktivně řešit problém záškoláctví a poskytnou podporu studentům ve škole.

Jakou roli hraje metodik prevence a výchovný poradce v prevenci pro záškoláctví byla další otázka, na kterou jsme také získaly odpovědi. Samotná role metodika prevence a výchovného poradce je zásadní pro úspěšnou prevenci. **MP má na starosti tvorbu strategií a opatření a dohlíží na jejich realizaci. Jeho úkolem je zajišťovat, aby učitelé byli dostatečně připraveni a školeni k rozpoznání příznaků záškoláctví a správné reakci na ně. Výchovný poradce na druhou stranu pracuje více individuálně s žáky, kteří mají potíže a chtějí je řešit v soukromí. Jeho role spočívá v poskytování podpory a poradenství žákům.** Spolupráce těchto dvou pracovníků je důležitá, protože obě role se vzájemně doplňují. Tato dvojice společně tvoří důležitý pilíř ve školním prostředí, který má za cíl posílit prevenci a zajistit, aby studenti měli ve škole prostředí, které je nějakým způsobem podporuje a motivuje k úspěchu.

Další otázka, na kterou jsme chtěli objasnit, se zaměřovala na to, jaké jsou hlavní překážky v implementaci prevence záškoláctví. Realizace prevence záškoláctví může být někdy obtížná díky **nedostatku času a zdrojů**. Školy často nemají dostatek lidí na to, aby vše stihli udělat nebo financí na realizaci plánů a nápadů. Další překážkou může být **byrokracie, která zpomaluje schvalování nových programů a iniciativ**. Musí se dodržovat spousta pravidel a procedur, což je pochopitelné. Ale zabere to hodně času, než se něco schválí. Navíc **technologická omezení** také mohou zkomplikovat situaci. Když školy nemají moderní vybavení, je obtížné využívat účinné moderní metody.

Poslední a hlavní otázka se věnuje obsahu intervence školy v problematice záškoláctví. **Obsahem intervence školy v problematice záškoláctví by měl být komplexní přístup který zahrnují více komponentů.** Zaprvé je důležité identifikovat a řešit jakékoliv problémy, které mohou negativně ovlivňovat docházku studentů. Dále je důležité se zaměřit na zlepšení celkového školního prostředí, pomocí aktivit zaměřené na vytvoření inkluzivního a podporujícího klimatu. Další důležitou součástí je pořádání edukativních seminářů a workshopů zaměřených na prevenci rizikového chování, zvládání stresu a další relevantní témata pro studenty. Efektivní spolupráce a komunikace mezi všemi zapojenými subjekty, včetně učitelů, VP a MP, rodičů a sociálních služeb, je také nezbytná pro identifikaci těchto problémů. Tyto komplexní přístupy by měly být průběžně revidovány

a upravovány na základě zjištěných potřeb a výsledku, aby byly co nejúčinnější v prevenci a v celkové podpoře studentů.

ZÁVĚR

V této práci jsme se začátkem detailně zabývali problematikou záškoláctví a důsledky, jaké mohou v tomto případě nastat, kde se také ukázalo, že problematika záškoláctví může mít opravdu negativní dopady, a to jak na vzdělávání, tak i budoucí kariéru žáků. Ovšem nezůstali jsme jen u popisu problému, ale představili jsme také konstruktivní a sankční opatření, které se používá k řešení této problematiky. Zjistili jsme, že záškoláctví je závažným přestupkem spočívajícím v úmyslném opakování nepřítomnosti ve škole bez omluvy, což je porušení školního řádu a školského zákona. Dále jsme si popsali hlavní příčiny záškoláctví, kterými mohou být negativní vztahy ke škole, rodinné prostředí či vliv vrstevníků. V rámci prevence a intervence jsme zdůraznili důležitost primárního preventivního programu a spolupráce s pomocnými institucemi jako je OSPOD, PPP, výchovní poradci a školní psychologové.

V praktické části jsme se zaměřili na kvalitativní analýzu tématu s cílem získat hlubší porozumění dané problematice. Pro sběr dat jsme využili polostrukturované rozhovory s MP a VP, kteří nám poskytli hodnotné informace k našim stanoveným otázkám. Získaná data jsme důkladně zpracovali pomocí metod kódování, což nám umožnilo vytvořit zakotvenou teorii a odpovědi na naše výzkumné cíle. Na základě analýzy dat získaných z rozhovorů z MP a VP jsme identifikovali hlavní faktory, které jsou důvodem, proč k záškoláctví vlastně dochází. Hlavní příčinou byly jako první rodinné problémy, dále pocit osamělosti ve školním prostředí, šikana, a nakonec nedostatek pozitivní a podpůrné komunikace s učitelem může rovněž ovlivnit chování a motivaci studentů k chození do školy. Intervenční strategie, které školy využívají k řešení záškoláctví, jsou velmi rozmanité a zahrnují širokou škálu opatření. Mezi jejich strategie můžeme zařadit například psychologickou podporu, mentoringové programy, kde můžeme pomoci studentům budovat sebevědomí a zlepšovat jejich akademické výsledky. Školy poskytují také školení pro učitele, aby byli všichni dobře připraveni k správnému rozpoznání záškoláctví a adekvátní reakci na ně. Poslední strategií byla zvolena spolupráce se sociálními službami. Je to proto, aby školy poskytly komplexní podporu studentům se sociálními, emocionálními nebo rodinnými problémy. V rámci výzkumu jsme také zjistili, že role MP a VP je opravdu důležitá, protože to oni většinou navrhnou a implementují efektivní opatření a poskytují individuální podporu studentům. Ovšem během tvorby prevence, mohou také nastat určité překážky. Škola například může poptávat moderní technologie

pro plné využití moderních metod, nebo má nedostatek financí. Byrokratické procedury mohou také zpomalit nebo komplikovat implementaci prevence záškoláctví ve školách. Ovšem hlavním cílem práce, který jsme si na začátku stanovili, bylo zjistit, jaký je vlastně obsah intervence školy v problematice se záškoláctvím. Obsah intervence školní prevence by měl být, jak jsme zjistili, komplexní. Intervence by měla být zaměřena jak na identifikaci a řešení problémů ovlivňujících docházku studentů, tak by měla vytvářet inkluzivní prostředí a školy by měly pořádat edukativní aktivity, které slouží k prevenci záškoláctví. Efektivní spolupráce a komunikace mezi všemi aktéry je také klíčem k úspěšné prevenci záškoláctví.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BÁRTÍK, Pavel, 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství*: [monografie. Vyd. 1. Editor Michal Miovský. Praha: Sdružení SCAN. 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.
2. BĚLÍK, Václav, HOFERKOVÁ, Stanislava, 2018. *Prevence rizikového chování žáků z pohledu pedagogů*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-726-8.
3. BRADOVÁ, Katarína, 2011 *Problém záškoláctva u adolescentov a možnosti jeho riešenia* Vychovávateľ. ISSN 0139-6919 -- Roč. 60, č. 3-4.
4. ČAPEK, Robert, 2014. *Odměny a tresty ve školní praxi: kázeňské strategie, zásady odměňování a trestání, hodnocení a klasifikace, podpora a motivace žáků*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4639-5.
5. ČECH, Tomáš, 2012. Prevence. In. MIOVSKÝ, M, a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga. ISBN 978-80-87258-89-7
6. FONTANA, David, 2003. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 2. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál. ISBN 80-7178-626-8.
7. KRAUS, Blahoslav, Jolana HRONCOVÁ, 2010. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-080-1.
8. KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. 2. dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.
9. KOLÁŘ, Zdeněk, 2012. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3710-2.
10. KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ, 2009. *Hodnocení žáků*. 2., dopl. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2834-6.
11. KIMBERLY L., Henry, (2007). *Who's skipping school: characteristics of truants in 8th and 10th Grade*. The Journal of School Health, 77, 29-35.
12. KYRIACOU, Chris, 2005. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Vyd. 1. Překlad Dagmar Tomková. Praha: Portál. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 80-7178-945-3.

13. HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.
14. MARTANOVÁ PAVLAS Veronika a kol., 2012 *Zavádění preventivních opatření proti rizikovému chování ve škole*. Metodika. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Praha.. ISBN 978-80-87652-69-5.
15. MARTÍNEK, Zdeněk, 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada. Pedagogika. ISBN 9788024753096.
16. MATOUŠEK, Oldřich a kolektiv. 2008, *Metody a řízení sociální práce. 2.* Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-502-8.
17. MIOVSKÝ, Michal, ed., 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Praha: Sdružení SCAN. ISBN 978-80-87258-47-7.
18. MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
19. MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, et al., 2015 *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. ISBN 978-80-7422-392-1.
20. NOVOSAD, Libor, 2006. *Základy speciálního poradenství*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7367-174-3.
21. PAVLÁSEK, Michal a Jana NOSKOVÁ, ed, 2013. *Když výzkum, tak kvalitativní: serpentinami bádání v terénu*. Brno: Masarykova univerzita. Etnologické studie. ISBN 978-80-210- 6480-5.
22. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ, 1998. *Pedagogický slovník. 2.* rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8252-1.
23. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník. 7.*, aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-802-6204-039.
24. REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

25. REID, Ken, 2006. *The causes, views and traits of school absenteeism and truancy: an analytical review*. Retrieved on 14th June, 2015 from <http://eric.ed.gov/?id=EJ751081>.
26. STEJSKAL, Bohumil, 2009. *Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém: sborník příspěvků z konference*: Praha. 1. vyd. Brno: Tribun EU. ISBN 978-80-7399-857-8.
27. STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. SCAN. ISBN 80-858-3460- X.
28. SVOBODOVÁ, Lenka, 2012. *Skryté záškoláctví. Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: ASPI Publishing, 9(10), 27-29. ISSN 1214-8679.
29. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 9788026206446.
30. TYŠER, Jiří, 2009. *Školní metodik prevence: soubor materiálů*. Vyd. 1. Most: Hněvín. ISBN 80-86654-17-6.
31. VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1074-4.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

1. CSI, 2023 *Česká školní inspekce*. [online]. [cit. 2024-02-22] Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnni-zpravy/Kvalita-vzdelavani-ve-skolnim-roce-2022-2023-%E2%80%93-vyr>
2. MPSV, 2012 *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. [cit. 2024-02-21] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>
3. MŠMT, 2024. *Školský zákon ve znění účinném ode dne 1. 1. 2024*. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://sdv.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-1-2024?highlightWords=skolsky+zakon>
4. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/pedagogicko-psychologicke-poradenstvi/skolska-poradenskazarizeni>

5. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/pedagogicko-psychologicke-poradenstvi/strediska-vychovne-pece>
6. SEPA, 2020. *Systém evidence pravidelných aktivit* [online.] [cit. 2023-12-05] Dostupné z: <https://www.preventivni-aktivity.cz/ad2020.php>
7. ŠANCE DĚTEM. *Rizikové chování dětí* [online]. [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete.shtml>

LEGISLATIVA

1. ČESKO, 2004. Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563#cast1>
2. ČESKO, 2004. Zákon č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání. In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>
3. ČESKO, 1999. Zákon č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>
4. ČESKO, 2016. Vyhláška č. 197/2016 Sb. *o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky* In: Sbíрка zákonů České republiky. 2005. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-197>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

tzv. takzvané

např. například

ČR Česká republika

VP výchovný poradce

MP metodik prevence

PPP pedagogicko-psychologické poradny

OSPOD sociálně-právní ochrana dětí

RICHO rizikové chování

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Paradigmatický model.....	40
---------------------------------------	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Kódy první kategorie	32
Tabulka 2 – Kódy druhé kategorie	33
Tabulka 3 – Kódy třetí kategorie	36
Tabulka 4 – Kódy čtvrté kategorie	38

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozhovor

Příloha P II: Ukázka zakódovaného rozhovoru

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR

1. Jaké jsou podle vašich zkušeností hlavní příčiny záškoláctví mezi žáky?
2. Jaké konkrétní strategie a přístupy používáte při řešení záškoláctví?
3. Můžete popsat případ, kde byly vaše strategie úspěšné?
4. Jak spolupracujete s VP/MP při řešení záškoláctví?
5. Jakou roli tedy podle vás hraje MP/VP v celkové strategii proti záškoláctví?
6. Jaké překážky často brání efektivní realizace vašich intervencí?
7. Jaké jsou podle vás klíčové komponenty úspěšné prevence záškoláctví?
8. Jaké změny byste navrhli pro zlepšení školních intervencí v oblasti záškoláctví?
9. Jaké metody hodnocení účinnosti vašich intervencí používáte?

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA ZAKÓDOVANÉHO ROZHOVORU

Respondent 1

1. Jaké jsou podle vašich zkušeností hlavní příčiny záškoláctví mezi žáky?

No, příčin je samozřejmě spousta... žák se může chytit nějaké špatné party lidí, ^{NEGATIVNÍ KUV OKOLÍ} kteří na školu kašlou, často to bývá i kvůli nějakým konfliktům doma... ^{RODINNÉ PROBLEMY} Ale víte, na ^{Fobie ze školy} co já si teď vzpomínám? Měli jsme tu jednu studentku, u které se normálně vyvinula tzv. fobie ze školního prostředí. Pamatuji si, že ji nešel jeden konkrétní předmět a učitel, ^{NEGATIVNÍ KUV UČITELĚ} který ten předmět vyučoval, byl tak trochu znám svým přístupem. Během hodiny ji veřejně zesměšnil kvůli jedné nepatrné chybě a od té doby měl na ni furt neustálé připomínky, protože si zřejmě myslel, že se studentka jenom fláká. Potom tak vypadala ^{NEGATIVNÍ DOPAD NA SPOLUŽÁKY} samozřejmě v očích i ostatních spolužáků ... no a po tomto incidentu se její spolužáci začali chovat, řekl bych odmítavě. Za mě ..když učitelé ukazují svou podporu a ^{PODPORA UČITELŮ} pochopení, může to samozřejmě zvednout sebevědomí a motivovat studenty. Ale ^{NEODSTATKEL PODPORY OD UČITELŮ} pokud ta podpora chybí a mají ti učitelé negativní přístup, tak samozřejmě, že to ty studenty stresuje a pak odmítají tady ten stres podstupovat znova tím, že do školy prostě nepůjdou.

2. Jaké konkrétní strategie a přístupy používáte při řešení záškoláctví?

Naše škola ^{POZITIVNÍ PŘÍSTUP} kladně přistupuje k preventivním aktivitám, ^{PREVENTIVNÍ AKCE} jakými jsou například tematicky zaměřené přednášky a diskuse, které se věnují především problematice šikany a jiných rizikových chování. S těmito aktivitami se snažíme zvýšit sebevědomí ^{PODPORA A PREVENCE} studentů a dát jim praktické tipy, jak zvládat situace, které by mohly právě negativně ovlivnit jejich přítomnost ve škole... A taky se snažíme uplatnit přístup založený na ^{INDIV. POBOZUMĚNÍ} nějakém porozumění jednotlivým potřebám studenta a hledáme způsoby, jak mu co ^{INTERVENCE PŘIZPŮSOBENÍ} nejlépe poradit. Může to být třeba individuální rozhovor, nějaká skupinová podpora nebo jistá spolupráce se školním psychologem.

3. Můžete popsat případ, kde byly vaše strategie úspěšné? Jak to dopadlo například se studentkou, kterou jste uváděl na začátku?

No, v tomhle případě to bohužel nedopadlo moc dobře. ^{ZMĚNA ŠKOLY DO NEJL. ŠKOL. ŽIVOTNOSTI} Ta studentka se nakonec rozhodla přejít na jinou školu. Ale víte, mám teda jiný případ, kdy se prevence zdála být účinná. ^{ÚKOSTI VEDOUČÍ K ZÁŠKOLÁCTVÍ} Měli jsme tu jednoho studenta, nebo teda bylo jich více, ale tohohle si pamatuju přesně ... Student trpěl docela dost vážnými úzkostmi, ale zprvu si toho nikdo nevšiml,

ŘEŠENÍ ÚZKOSTI A KONZULTACE
až když začal vynechávat školu. Samozřejmě se to nahlásilo a začlo řešit. V tomto případě si pamatuji, že se to řešilo téměř individuálně, kdy jsme s ním vedli pár rozhovorů, abychom zjistili nějaké konkrétní příčiny. Student trpěl docela dost nedostatkem nějakých sociálních interakcí a cítil se dost izolovaně od ostatních. DOKONCE SE POTÝKAL I S LEHKOU ŠIKANOU VE TŘÍDĚ. Na základě tohoto zjištění jsme ve třídě zavedli teambuildingové aktivity, do případu byl samozřejmě zapojen školní psycholog, který mu pomáhal s jeho úzkostí. Postupem času, se naštěstí atmosféra ve třídě zlepšila a tomu studentovi se začlo taky vést líp.

4. Jak spolupracujete s výchovnými poradci (VP)/s metodiky prevence (MP) při řešení záškoláctví?

SPOLUPRÁCE S VP
No, s naší výchovnou poradkyní spolupracujeme hodně úzce, protože to fakt pomáhá udržet všechno na jedné lodi, co se týče pomoci studentů. Když si všimneme, že někdo má problémy, hned to dáme vědět VP a společně se podíváme na to, co by mohlo být za tím. VP jsou skvělí v tom, že mají přehled o osobních a rodinných okolnostech studentů, takže můžeme lépe pochopit, co se děje a jaký přístup by mohl nejlépe fungovat. Společně pak plánujeme, jakým způsobem budeme studenta podporovat, ať už jde o psychologickou pomoc nebo jen pravidelné třeba i neformální rozhovory, aby si student mohl vyventilovat to, co ho trápí. VP samozřejmě často pokud to jde, komunikuje s rodiči a snaží se je udržet v obraze o tom, jak jejich dítěti pomáháme, což je za mě taky důležité. KOMUNIKACE S RODIČI

5. Jaké role hrajete jako metodik prevence (MP) v celkové strategii proti záškoláctví?

POZOROVÁNÍ STUDENTŮ VE TŘÍDĚ
Jelikož jsem zároveň i třídním učitelem, tak mi to dává samozřejmě vidět situace z dvou úhlů. Přímo ve třídě mám jakýsi kontakt s žáky, vidím, kdo jaké má nálady, kdo s kým se baví a kdo se možná cítí být stranou. Takže mi dává jakousi výhodu či přehled o tom, jak chodí či nechodí studenti do školy. Samozřejmě k mé práci patří komunikace s dalšími učiteli, výchovnou poradkyní a vedením školy, abychom měli jasno v tom, jaká prevence je potřeba a jak ji nejlépe zvládnout. Snažím se, aby všichni, DISEMINACE INFORMACÍ A PREVENCE co ve škole pracují, měli nejnovější info a materiály o tom, jak předcházet rizikovému chování. A když se něco stane, snažím se to vyřešit a zaznamenávat, co a jak se dělo. AKAČNÍ PRÁCE A DOKUMENTACE
Samozřejmě jsem součástí vytváření preventivního programu, plánuji různé akce nebo jednotlivé zásahy, které by mohly studentům pomoci. VÝVOJ A IMPLEMENTACE PREV. OPATŘENÍ

6. Jaké překážky často brání efektivní realizaci vašich intervencí?

Složitá byrokracie. Víte, ve školách musíme dodržovat spousty pravidel a procedur, a někdy to zabere hodně času, než se něco schválí nebo než můžeme zahájit nový program. Komplikuje to situaci, když je potřeba na něco rychle reagovat. A pak samozřejmě výzva s adaptabilitou učitelů a školy na nové myšlenky. Někdy je těžké přesvědčit kolegy, že změna je dobrá, a že ty nové metody mohou skutečně pomoci žákům.

7. Jaké jsou podle vás klíčové komponenty úspěšné prevence záškoláctví?

Určitě nějaká spolupráce a komunikace mezi učiteli, rodiči apod .. a taky nějaký proaktivní přístup – nečekat, až se problémy projeví, ale aktivně pracovat na vytváření pozitivního školního prostředí.

8. Jaké změny byste navrhli pro zlepšení školních intervencí v oblasti záškoláctví?

Já bych byl třeba pro, abychom více zapojovali studenty do rozhodování o tom, jak škola řeší určité problémy .. například s tím záškoláctvím. Samozřejmě dobrovolně, ale třeba by se cítili být více slyšeni a zapojeni do školního dění. Na naší škole je sice studentská rada, ale ta se spíš zapojuje do plánování různých akcí a diskusí o školních pravidlech. Málo kdy se stává, že by řešila konkrétní problém.

9. Jaké metody hodnocení účinnosti vašich intervencí používáte?

Nějaké přímo metody asi nemáme, ale často o takových účinnostech se snažíme diskutovat právě s učiteli na poradách, dále i s rodiči a studenty, pokud je čas a příležitost. Samozřejmě sledujeme školní docházku, takže vidíme, jestli zda se absence třeba daného žáka zlepšila nebo naopak zhoršila.